

Sygn. akt III UK 214/14

POSTANOWIENIE

Dnia 16 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania J. J.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 16 kwietnia 2015 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 17 lipca 2014 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 17 lipca 2014 r. oddalił apelację ubezpieczonego J. J. od wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 11 grudnia 2013 r., mocą którego oddalono jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z 8 października 2012 r., odmawiającej przyznania wnioskodawcy prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy na dalszy okres.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną ubezpieczonego. Skargę kasacyjną oparto na podstawie naruszenia przepisów postępowania: 1/ art. 378 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.; 2/ art. 316 § 1 k.p.c., art. 381 k.p.c. i art. 382 k.p.c.; 3/ art. 328 § 2 k.p.c.; 4/ art. 278 § 1 k.p.c.; 5/ art. 316 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.; 6/ art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] i

przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Jako przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej wskazano występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, sformułowanych następująco: 1/ czy z zasady postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stanowiącej, że sąd orzeka w przedmiocie prawidłowości wydanej przez organ rentowy decyzji w dacie jej wydania - wynika, że dowód „pochodzący z okresu późniejszego niż weryfikowana w niniejszym postępowaniu decyzja organu rentowego” nie może zostać uwzględniony przez Sąd Odwoławczy, a może uzasadniać jedynie wystąpienie do organu rentowego z ponownym wnioskiem o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy?; 2/ czy w sprawie o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, do którego prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji, a podstawę do wydania decyzji stanowi orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub orzeczenie komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i odwołanie od decyzji opiera się wyłącznie na zarzutach dotyczących tego orzeczenia - możliwość zgłoszenia nowego faktu lub dowodu na warunkach określonych w art. 381 k.p.c. zależy od tego, czy ten fakt dotyczy okoliczności istniejących w dacie wydania decyzji przez organ rentowy, czy też od tego, kiedy ten fakt czy też dowód został ujawniony czy też powołany ?; 3/ Czy w pojęciu „nowe okoliczności” występującym w art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. mieści się pogorszenie stanu zdrowia ubezpieczonego po wniesieniu odwołania i czy skoro art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. nie ma zastosowania do postępowania apelacyjnego, to czy przedmiotem dowodu w postępowaniu apelacyjnym mogą być tylko te schorzenia ubezpieczonego do których organ rentowy odnosił się już w swojej decyzji, czy też również schorzenia istniejące wprawdzie w chwili wydania decyzji przez organ rentowy, ale ujawnione dopiero w postępowaniu apelacyjnym oraz czy pogorszenie stanu zdrowia w ramach już znanych i ocenianych schorzeń oraz dolegliwości może być uwzględnione przez Sąd Odwoławczy w oparciu o art. 381 k.p.c.?; 4 i 5/ czy Sąd Odwoławczy może samodzielnie (nie dysponując przecież wiedzą specjalną i bez przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego na tę okoliczność) określić: czy przedstawione mu nowe fakty i dowody (np. wyniki badań) świadczą o stanie

zdrowia ubezpieczonego w dacie wydania decyzji przez organ rentowy, czy też świadczą jedynie o późniejszym pogorszeniu stanu zdrowia ubezpieczonego? a także czy przedstawione mu nowe fakty i dowody (np. wyniki badań) dotyczą schorzeń ubezpieczonego do których organ rentowy odnosił się już w swojej decyzji, czy też te dowody ujawniają schorzenia, które istniały wprawdzie w chwili wydania decyzji przez organ rentowy, ale o których organ nie wiedział i nie odnosił się w swojej decyzji?; 6/ czy jedynymi przypadkami, w których na etapie postępowania sądowego może wystąpić „oczywistość prawa do świadczenia i pewność co do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy przez organ rentowy w razie ponownego zgłoszenia wniosku” uzasadniającymi wyjątkowe przyznanie renty przez Sąd w oparciu o art. 316 § 1 k.p.c. - są przypadki, w których jedyną okolicznością sporną była kwestia związana ze stażem ubezpieczeniowym jako warunkiem koniecznym nabycia prawa do tego świadczenia? Czy również „oczywiste” i „pewne” spełnienie w toku postępowania sądowego warunku niezdolności do pracy - może uzasadniać wyjątkowe przyznanie renty przez Sąd w oparciu o art. 316 k.p.c.?; 7/ czy jeżeli w trakcie postępowania sądowego przedstawiane są nowe dowody na potwierdzenie spełnienia wszystkich przesłanek prawa do renty - Sąd ma obowiązek rozważyć, czy nie zachodzi przypadek uzasadniający wyjątkowe przyznanie renty przez Sąd w oparciu o art. 316 k.p.c., czy też Sąd nie ma obowiązku przeprowadzenia takiej analizy oraz czy decyzja co do przeprowadzenia dowodów w celu ustalenia niezdolności do pracy, która miała powstać po wydaniu zaskarżonej odwołaniem decyzji odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy - jest zupełnie swobodną decyzją Sądu?; 8/ czy jeżeli Sąd uznaje, że w trakcie postępowania sądowego mogło dojść do spełnienia wszystkich przesłanek prawa do renty (a przede wszystkim przesłanki niezdolności do pracy), to czy nie powinien przynajmniej rozważyć, czy nie zachodzi przypadek uzasadniający wyjątkowe przyznanie renty przez Sąd w oparciu o art. 316 k.p.c., czy też Sąd nie ma obowiązku przeprowadzenia takiej analizy?; 9/ czy jeżeli Sąd uznaje, że na etapie postępowania sądowego wystąpiła „oczywistość prawa do świadczenia i pewność co do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy przez organ rentowy w razie ponownego zgłoszenia wniosku” - to Sąd ma obowiązek przyznać rentę opierając się na art. 316 k.p.c., czy też Sąd może postąpić według swojego

uznania i mimo spełniania przesłanek takiego wyjątkowego rozstrzygnięcia może nie przyznać prawa do renty w wyroku pozostawiając wnioskodawcy jedynie możliwość złożenia ponownego wniosku o ustalenie prawa do renty?; 10/ czy przepis art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. znajduje zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym i czy w sytuacji, w której ubezpieczony opiera swoje żądanie na nowych, przedstawionych na etapie postępowania apelacyjnego faktach i dowodach, a Sąd Odwoławczy uznaje, że ubezpieczony domaga się renty na podstawie przesłanek prawa do tego świadczenia, które powstały w trakcie toczącego się przed sądem postępowania odwoławczego, to Sąd Odwoławczy ma obowiązek potraktowania żądania ubezpieczonego jako „nowego żądania”, o którym mowa w art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. i przekazania go do rozpoznania organowi rentowemu, czy też Sąd nie ma takiego obowiązku?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie wskazania tej przesłanki przedsądu, jaką jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane). Sformułowanie zagadnienia powinno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego. Nie każde więc orzeczenie, nawet błędnie wydane, zasługuje na kontrolę w postępowaniu kasacyjnym (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147, z dnia 18 marca 2004 r., I PK 620/03, LEX nr 513011, z dnia 8 lipca 2004r., II PK 71/04, LEX nr 375715 i z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Nie spełnia określonego w art. 398⁹ § 1 k.p.c. wymagania sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w sposób ogólny i nieprecyzyjny, a zwłaszcza ograniczenie się do samego postawienia pytania, bez odniesienia się do problemów interpretacyjnych przepisów (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 332/07, LEX nr 452451 i z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy wypada stwierdzić, że wszystkie sformułowane przez skarżącego istotne zagadnienia prawne dotyczą wykładni art. 381 k.p.c., art. 316 § 1 k.p.c., art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. oraz art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. i sprowadzają się do pytania o sposób procedowania i rozstrzygania przez sąd drugiej instancji w sprawie o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy w przypadku przedstawienia dopiero na etapie postępowania apelacyjnego nowego dowodu medycznego dotyczącego stanu zdrowia ubezpieczonego. Zagadnienia te

pozbawione są jednak cechy nowości, gdyż były tematem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, które ma charakter odwoławczy i kontrolny, postępowanie dowodowe ogranicza się do sprawdzenia zgodności z prawem decyzji wydanej przez organ rentowy. Badanie takie jest możliwe tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydania decyzji, a więc w chwili ustalania prawa do świadczenia przez organ rentowy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 181, z dnia 3 grudnia 1998 r., II UKN 341/98, OSNAPiUS 2000 nr 2, poz. 72, z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 43). Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z 12 stycznia 2005 r. (I UK 93/04, OSNP 2005 nr 16, poz. 254), w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych dotyczącej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy oceny wymaga stan zdrowia ubezpieczonego z daty wydania decyzji, ale nie jest wyłączone wskazanie przesłanek nabycia świadczenia w oparciu o dowody uzyskane później, jeżeli potwierdzają one istnienie nieprzerwanej niezdolności do pracy obejmującej datę wydania decyzji. Oznacza to, że czym innym są nowe okoliczności dotyczące niezdolności do pracy, a czym innym nowe dowody, które służą do udokumentowania stanu zdrowia ubezpieczonego. Mogą one być skutecznie powoływane, gdy sprawa toczy się w sądzie, ale przy założeniu, iż służą wykazaniu, jaki był stan zdrowia ubezpieczonego (czy był on niezdolny do pracy) w chwili wydawania decyzji rentowej. Myśl taką wyraża także wyrok Sądu Najwyższego z 16 maja 2008 r. (I UK 385/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 240), w którego tezie stwierdzono, że w sprawie o świadczenie z ubezpieczenia społecznego, do którego prawo uzależnione jest od stwierdzenia niezdolności do pracy, ubezpieczony może w postępowaniu apelacyjnym zgłaszać nowe fakty i dowody na warunkach określonych w art. 381 k.p.c., ale muszą one dotyczyć okoliczności istniejących w dacie wydania decyzji przez organ rentowy.

W judykaturze niejednokrotnie podkreślano, że postępowanie dowodowe przed sądem w sporach o rentę z tytułu niezdolności do pracy ma charakter weryfikujący ustalenia organu rentowego. Biegli sądowi nie zastępują lekarza

orzecznika ani lekarzy komisji lekarskiej ZUS, lecz zgodnie ze swą specjalnością poddają merytorycznej ocenie zasadność orzeczenia w przedmiocie istnienia niezdolności do pracy lub jej braku. Dlatego późniejsza zmiana w stanie zdrowia osoby ubiegającej się o świadczenie nie stanowi podstawy do zmiany decyzji, jako wadliwej. Uwzględnienie zmiany stanu zdrowia w toku procesu, z dopuszczalnością modyfikacji decyzji, oznaczałoby zmianę charakteru postępowania o rentę z administracyjno-sądowego na sądowy. Sąd może oczywiście zmienić decyzję i orzec co do istoty sprawy, ale tylko w razie stwierdzenia, że organ rentowy błędnie zastosował prawo materialne lub formalne. Nie może natomiast organu rentowego zastępować, gdyż prowadziłoby to do uznania zbędności postępowania administracyjnego. Wyjątek od zasady kontroli stanu rzeczy istniejącego w dacie wydania decyzji przewiduje art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. stanowiąc, że możliwe jest uchylenie przez sąd pierwszej instancji zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do rozpoznania organowi rentowemu, jeśli w toku postępowania doszło do ujawnienia się nowych okoliczności dotyczących stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji, które powstały po dniu złożenia odwołania od decyzji. Jest to jednocześnie wyjątek od zasady wyrażonej w art. 316 § 1 k.p.c., a nakazującej orzekanie na podstawie stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy, gdyż w razie wskazania nowych okoliczności, które powstały po dacie wniesienia odwołania, już nawet sąd pierwszej instancji nie powinien orzekać na ich podstawie, jakby nakazywała norma art. 316 § 1 k.p.c., ale winien on decyzję uchylić i sprawę przekazać organowi rentowemu. Gdy zaś nowe okoliczności, dotyczące stanu zdrowia, zostaną podniesione dopiero w postępowaniu apelacyjnym, to sąd drugiej instancji także w żadnym razie nie może ich uznać za podstawę wyrokowania, ponieważ pogorszenie stanu zdrowia ubezpieczonego po wydaniu wyroku przez sąd pierwszej instancji nie uzasadnia zmiany decyzji organu rentowego. Sąd odwoławczy nie jest przy tym uprawniony do skorzystania z rozwiązania przewidzianego w art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., gdyż przepis ten ma zastosowanie wyłącznie w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Nowe okoliczności, dotyczące stanu zdrowia, które ujawnią się po wydaniu wyroku przez sąd pierwszej instancji mogą stanowić podstawę do złożenia w ogranie rentowym nowego wniosku o rentę. Istotą obowiązującego wzorca postępowania jest bowiem

wyeliminowanie sytuacji, w których ubezpieczony powołuje się na nowe okoliczności dotyczące stanu jego zdrowia, które nie były znane lekarzom organu rentowego ani organowi rentowemu w dacie decyzji (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2007 r., I UK 316/06, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 199, z dnia 4 lipca 2007 r., II UK 280/06, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 260, z dnia 16 maja 2008 r., I UK 385/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 240, z dnia 11 maja 2012 r., I UK 411/11, LEX nr 1214553, z dnia 5 czerwca 2013 r., III UK 147/12, Legalis nr 768648). Nie ma przy tym wątpliwości, że z przepisu art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., jak też korespondującego z nim art. 477⁹ § 21 k.p.c., wynikają obowiązki organu rentowego i sądu w razie pojawienia się „nowych okoliczności” dotyczących stanu zdrowia osoby ubezpieczonej, istniejącego przed wydaniem decyzji. Nowe okoliczności w takim znaczeniu mogą być również kanwą wznowienia postępowania w uproszczonym trybie na podstawie w art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Reasumując: wobec wyjaśnienia w judykaturze Sądu Najwyższego podnoszonych przez skarżącego zagadnień prawnych, zagadnienia te pozbawione są cechy nowości i nie mogą stanowić wskazanej w skardze kasacyjnej przesłanki przedsądu. Z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. należało zatem orzec jak w sentencji.